

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2022 он 11 дугаар
сарын 28 ны өдөр

Дугаар ХХ/2868

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

Мэдээлэл хүргүүлэх тухай

Улсын Их Хурлын намрын ээлжит чуулганы 2022 оны 12 дугаар сарын 2-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанд хийх Эрчим хүчний салбарын өнөөгийн байдал, "Шинэ сэргэлтийн бодлого"-ын Эрчим хүчний зорилт болон Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт туссан томоохон төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтийн явц, тулгамдаж байгаа асуудлын талаарх Ерөнхий сайдын мэдээллийг хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хавсралт 18 хуудастай.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Д.АМАРБАЯСГАЛАН

000225017010

ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЛБАРЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, “ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО” БОЛОН “ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР”-Т ТУССАН ТОМООХОН ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙН ЯВЦ, ТУЛГАМДАЖ БАЙГАА АСУУДЛЫН ТАЛААР УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЧУУЛГАНЫ НЭГДСЭН ХУРАЛДААНД ХИЙХ МЭДЭЭЛЭЛ

Нэг. Эрчим хүчний салбарын өнөөгийн байдал

Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн систем төвийн, өмнөд, баруун, дорнод, Алтай-Улиастайн гэсэн 5 хэсгээс бүрдэж, Монгол Улсын нийт 330 гаруй сум, суурин газруудыг цахилгаан эрчим хүчээр ханган ажиллаж байна.

1.1. Цахилгаан эрчим хүчний хангамж, өнөөгийн байдал

Монгол Улсын хэмжээнд 2022 оны эхний 9 сарын байдлаар 7.1 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүч боловсруулж, 6.5 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүчийг түгээсэн байна. Нийт түгээсэн цахилгаан эрчим хүчний 76.9 хувь буюу 5.0 тэрбум кВт.ц-ийг дотоодын эх үүсвэрээс, 23.1 хувь буюу 1.5 тэрбум кВт.ц-ийг импортын цахилгаан эрчим хүчээр хангасан байна. Нийт импортын цахилгаан эрчим хүчний 457.9 сая кВт.ц буюу 29.3 хувийг ОХУ-аас, 1101.9 сая кВт.ц буюу 70.7 хувийг БНХАУ-аас импортолсон байна.

Өмнөх оны мөн үеийн гүйцэтгэлтэй харьцуулахад ОХУ-аас импортолсон цахилгаан эрчим хүч 26.4 хувь буюу 95.7 сая кВт.ц-аар, төлөвлөгөөнөөс 3.3 хувь буюу 14.4 сая кВт.ц-аар өссөн бол БНХАУ-аас 8.5 хувь буюу 86.5 сая кВт.ц-аар өсч, төлөвлөгөөнөөс 0.2 хувь буюу 2.3 сая кВт.ц-аар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Эрчим хүчний салбар сүүлийн жилүүдэд өвлийн их ачааллын үед 63 зуух, 42 турбогенератор ажиллуулж, системийн нийт суурилагдсан хүчин чадлыг бүрэн ашиглан, нөөц тоноглолгүй ажиллаж байна.

2021-2022 оны өвлийн их ачааллын горим ажиллагааны үед Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээний оргил ачаалал 2021 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдөр 1387 МВт хүрч, өмнөх оны өвлийн оргил ачааллаас 6 хувь буюу 79 МВт-аар өссөн.

2022-2023 оны өвлийн их ачааллын горим ажиллагааны үед Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээний оргил ачаалал 1422 МВт хүрэх тооцоотой байна. Үүний 1116 МВт-ыг дотоодын эх үүсвэрээс, 306 МВт-ыг ОХУ-аас импортоор хангахаар төлөвлөн ажиллаж байна.

Өвлийн их ачааллын горим ажиллагааны үед дулааны цахилгаан станцууд нь бэлтгэл тоноглолгүйгээр, бүрэн хүчин чадлаараа ажиллах ба үндсэн тоноглолын болзошгүй гэнэтийн зогсолт, тасралт саатлын үед тухайн нэгж тоноглолын хүчин чадлаар хэрэглэгчдийг хязгаарлах техникийн арга хэмжээг авахаар төлөвлөсөн.

Мөн салхин цахилгаан станцууд нэгдсэн сүлжээнд чадал нийлүүлэхгүй тохиолдолд ачаалал 1376 МВт хүрэх үед хэрэглэгчдийг хязгаарлах нөхцөл үүсэх бөгөөд үүнээс сэргийлэх зорилгоор оргил ачааллын цаг буюу 17-21 цаг хүртэл цахилгаан эрчим хүчний томоохон хэрэглээтэй аж ахуйн нэгжүүд дээр ачаалал хөнгөлөх, хэрэглээг бууруулах талаар холбогдох зохион байгуулалтын арга хэмжээг авч, хамгийн ихдээ 82.6 МВт хэрэглээг хөнгөлөхөөр төлөвлөсөн.

1.2. Дулааны эрчим хүчний хангамж, өнөөгийн байдал

Монгол Улсын хэмжээнд Улаанбаатар, Эрдэнэт, Дархан, Чойбалсан, Даланзадгад хотыг төвлөрсөн дулаан хангамжийн сүлжээнээс, бусад сум, суурин газруудыг бие даасан дулаан хангамжийн сүлжээнээс дулааны эрчим хүчээр хангаж байна.

Улаанбаатар, Дархан, Эрдэнэт хотуудын дулааны үйлдвэрлэлийн хэмжээ 2021 онд 346.1 мян.Гкал-аар буюу 4.0 хувиар нэмэгдэн 9,100.1 мян.Гкал, бусад аймаг, суурин газрын дулааны үйлдвэрлэл 308.8 мян.Гкал буюу 9.9 хувиар нэмэгдэн 3,434.1 мян.Гкал-д хүрч, улсын хэмжээнд нийтдээ 12,534.2 мян.Гкал дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэн хэрэглэгчдийн хэрэглээг хангасан бөгөөд дулааны эрчим хүчний хэрэглээ 5.5 хувиар нэмэгдсэн байна.

Улаанбаатар хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн системд жилд дунджаар 150-230 Гкал/ц-ийн хэрэглээ нэмэгдэж байгаа бөгөөд сүүлийн жилүүдэд гадна агаарын температур олон жилийн дунджаас доогуур байсан нь өвлийг харьцангуй хүндрэл багатай давахад нөлөөлж байна.

Мөн Улаанбаатар хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн системийн дулаан дамжуулах гол шугамуудын 30 гаруй хувь нь 30-с дээш жил ажилласан, ашиглалтын хугацаа дууссан байна. Тухайлбал 2021 оны халаалтын улиралд 10 дугаар хорооллын нутаг дэвсгэрт 18 удаагийн гэмтэл гарсан ба үүнээс томоохон хэмжээний 2 гэмтэл гарч, 83 барилга байгууламжийг 6-18 цаг хүртэл хугацаагаар дулааны эрчим хүчээр хязгаарласан.

Аймгийн төвүүд, томоохон суурин газрууд (Хөвсгөл, Ховд, Сэлэнгэ, Дорноговь аймгийн төв, Дархан-Уул аймгийн Шарын гол сум, Улаанбаатар хотын Налайх дүүрэг)-ын дулааны станцууд мөн өнгөрсөн халаалтын улиралд суурилагдсан хүчин чадлаасаа давсан дулааны эрчим хүчний хэрэглээг хангаж, өвлийн оргил ачааллын үед бэлтгэл тоноглолгүй ажилласан.

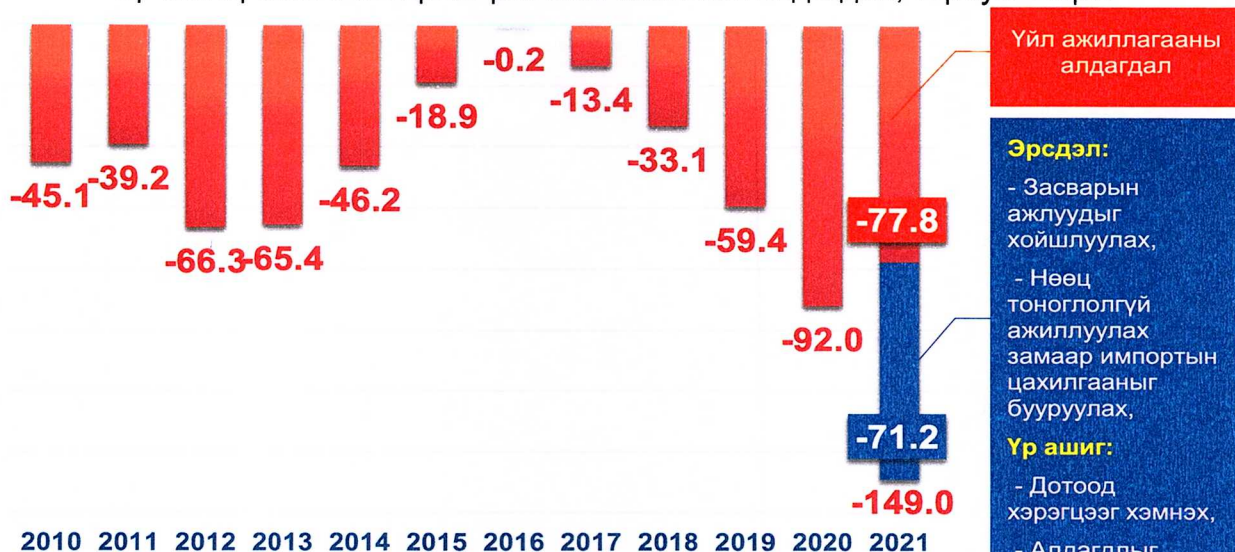
Цаашид шинэ эх үүсвэрүүд ашиглалтад орох хүртэл эрчим хүчний хэрэглээний өсөлтийг хангахад хүндрэлтэй байхаар байна.

1.3. Түлш, эрчим хүчний үнэ тарифын талаар

Эрчим хүчний салбар цар тахлаас шалтгаалсан эдийн засгийн хүндрэлтэй нөхцөлд хэрэглэгчийн цахилгаан, дулааны тарифт өөрчлөлт оруулахгүйгээр өндөр үнэтэй импортын цахилгааныг бууруулах, эрчим хүчний компаниудын хөрөнгө оруулалт, шинэчлэлийн ажлуудыг хойшлуулах, үйл ажиллагааны зардлуудыг хэмнэх, дотоод хэрэгцээний цахилгаан болон дамжуулах, түгээх сүлжээний алдагдлыг бууруулах зэрэг арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлснээр жилд дунджаар 62 тэрбум төгрөгийн зардлын хэмнэлтийг бий болгосон.

Сүүлийн 3 жилийн хугацаанд үнэ тарифт өөрчлөлт оруулалгүй тогтвортой мөрдөж ирсний улмаас 2019 онд 59 тэрбум төгрөг, 2020 онд 92 тэрбум төгрөг, 2021 онд 78 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажиллаж, 2022 оны хүлээгдэж байгаа гүйцэтгэлээр 168.2 тэрбум төгрөгийн үйл ажиллагааны алдагдалтай ажиллахаар байна.

Эрчим хүчний салбарын үйл ажиллагааны алдагдал, тэрбум төгрөг

Үйл ажиллагааны алдагдал

Эрсдэл:

- Засварын ажлуудыг хойшлуулах,
- Нөөц тоноглолгүй ажиллуулах замаар импортын цахилгааныг бууруулах,

Үр ашиг:

- Дотоод хэрэгцээг хэмнэх,
- Алдагдлыг бууруулах зэрэг арга хэмжээ

Мөн төвийн бүсийн дулааны цахилгаан станцуудад нүүрс нийлүүлдэг уурхайнууд энэ онд 109.2 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажиллах урьдчилсан тооцоо гарсан.

Нүүрсний уурхайнуудын хүндрэлтэй асуудал

Багануур, Шивээ Овоо, Шарын голын уурхайнууд сүүлийн 3 жилд их хэмжээний алдагдалтай ажиллаж, мөнгөн хөрөнгийн дутагдалд орж ирсэн. Импортоор худалдан авдаг дизель түлш, тэсэлгээний материал, сэлбэг хэрэгслийн үнэ огцом өссөнөөс гадна Хөдөлмөрийн тухай хуульд цалин хөлстэй холбоотой өөрчлөлт орсны улмаас цалин, шимтгэлийн зардал нэмэгдсэн.

Нүүрсний уурхайнуудын бэлтгэн нийлүүлэгчдэд болон нийгмийн даатгал, татварын байгууллагуудад их хэмжээний өр төлбөр үүсэж, түлш шатахуун, сэлбэг материалын хангамж тасалдах, уурхайн ажиллагсад нийгмийн даатгалын үйлчилгээ авч чадахгүйд хүрч байгаа ба татварын байгууллагаас хүү алданги тооцож, улмаар данс хааж битүүмжлэн үйл ажиллагаа явуулахад хүндрэлтэй нөхцөлийг үүсгэж байна. Тухайлбал, Шарын гол ХК нь энэ оны 8 дугаар сарын 20-ны өдрөөс хөрс хуулалтаа зогсоож, Дархан, Эрдэнэт, Эрдэнэт үйлдвэрийн дулааны цахилгаан станцуудад нүүрсний нийлүүлэлтийг хязгаарлаж эхлээд байна.

Эдгээр асуудлууд уурхайн өвөлжилтийн бэлтгэл ажлыг хангахад ноцтой хүндрэл учруулж, улмаар дулааны цахилгаан станцуудын нүүрс хангамж тасалдахад хүрч болзошгүй болсон. Үүний улмаас эдгээр уурхайнууд эрчим хүчний зориулалтаар нийлүүлэх нүүрсний үнийг 25-62 хувиар нэмэгдүүлэх санал тооцооллыг ирүүлсэн.

Эрчим хүчний үйлдвэрүүдэд тулгарч буй хүндрэлтэй асуудал

Дулааны цахилгаан станцууд, дамжуулах, түгээх сүлжээнүүд сэлбэг материалын үнэ, валютын ханшийн өсөлтөөс шалтгаалан тээвэр, ОХУ-аас худалдан авах бараа материалын хомсдол болон мөнгөн хөрөнгийн дутагдлаас шалтгаалан жил бүр хийгддэг техник, зохион байгуулалтын арга хэмжээ, их, урсгал

засвар, шинэчлэлийн ажлуудыг хойшлуулах, ажлын эзлэхүүнийг бууруулах зэрэг арга хэмжээ авч байгаа нь насжилт өндөртэй, хуучин тоноглол бүхий үйлдвэрүүдийн үйл ажиллагаанд гэнэтийн аваар, саатал гарах эрсдэлийг нэмэгдүүлж байна. Тухайлбал, Дулааны IV цахилгаан станцын зуух 2021 онд 66 удаа аваараар зогссон бөгөөд энэ нь тоног төхөөрөмжид нормт хугацаанд засвар, шинэчлэлийн ажлыг бүрэн хийгээгүйтэй холбоотой.

Мөн оройн оргил ачааллыг давахын тулд бэлтгэл тоноглолгүйгээр 100 хувийн ачаалалтай ажиллаж байгаа нь аваар саатал үүсэхэд улсын хэмжээнд хэрэглэгчдийг цахилгаанаар хязгаарлах хүндрэлтэй нөхцөлийг үүсгэж байна. Эрчим хүчний үйлдвэрүүдийн үндсэн тоноглолд гэмтэл саатал гарсан тохиолдолд буцааж хэвийн үйл ажиллагаанд оруулахад гарах зардал нь өндөр, цаг хугацаа шаардах болно.

Нүүрсний уурхай болон эрчим хүчний үйлдвэр компаниудаас цалин хөлс, нийгмийн асуудлаас шалтгаалан нарийн мэргэжлийн ажилчид ажлаас гарах тохиолдол эрс ихсэж, улмаар бэлтгэгдсэн, ур чадвар бүхий туршлагатай ажиллах хүчний хомсдолд орж байгаа нь хүний хүчин зүйлээс хамаарсан үйл ажиллагааны эрсдэлийг улам бүр нэмэгдүүлж байна.

Үүний зэрэгцээ уурхай болон эрчим хүчний үйлдвэр компаниудын харьяа үйлдвэрчний эвлэлийн байгууллагууд ажил хаялт зохион байгуулах талаар удаа дараа мэдэгдэхээс гадна ажиллагсдын цалинг 2023 онд 30-аас доошгүй хувиар нэмэгдүүлэх саналыг ирүүлээд байна.

Эрчим хүчний үнэ тарифыг нэмэгдүүлэх санал

Эрчим хүчний зориулалтаар нүүрс олборлодог уурхайнууд 1 тонн нүүрсний үнийг 25-62 хувиар нэмэгдүүлэх, "Улаанбаатар төмөр зам" ХНН нүүрсний тээврийн тарифыг 23.4 хувиар нэмэгдүүлэх, эрчим хүчний 100 гаруй үйлдвэр, компаниудаас үйл ажиллагааг хэвийн явуулахын тулд тарифыг 20-30 хувиар нэмэгдүүлэх саналыг удаа дараа ирүүлж байна.

Тарифын саналыг хянаж үзэхэд 2019 оны сүүлийн хагас жилээс 2022 оны 7 дугаар сарыг дуустал хугацаанд гадаад валютын ханш 18.4 хувиар, хэрэглээний үнийн индекс 28.3 хувиар, үйлдвэрлэгчийн үнийн индекс 46.0 хувиар, дизель түлшний үнэ 67.0 хувиар, бензиний үнэ 32-40 хувиар, мөн үйлдвэрийн усны үнэ 80.0 хүртэл хувиар тус тус нэмэгдсэн нь нүүрс, тээвэр, цахилгаан, дулааны үнийг нэмэгдүүлэх гол шалтгаан болж байна.

Дээрх хүчин зүйлүүдээс шалтгаалан нүүрсний уурхай, тээвэр, эрчим хүчний салбарт 2022 онд 432.8 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө шаардлагатай болсон.

Эрчим хүчний салбар, уурхай, төмөр замын тээвэрт шаардлагатай хөрөнгө

№	Салбар	Шаардлагатай хөрөнгийн дүн, тэрбум төгрөг
1	Нүүрсний уурхай	109.2
2	Нүүрсний төмөр зам тээвэр	12.0
3	Эрчим хүчний үйлдвэр компаниуд	168.2

4	ОХУ-аас худалдаж авах импортын төлбөрийн валютын ханшийн өсөлттэй холбоотой өсөлт (2022 он)	37.8
5	Хугацаа хэтэрч хуримтлагдсан төслийн зээлийн төлбөр	105.7
ДҮН		432.8

Дээрх хөрөнгийг бүрдүүлэхэд хэрэглэгчдэд борлуулах 1 кВт.ц цахилгааны дундаж үнэ болох 175.0 төгрөгийг хамгийн багаар тооцоход 28.0 хувиар нэмэгдүүлж бодит өртөг буюу 224.11 төгрөгт хүргэх шаардлага үүссэн.

Инфляцад огцом нөлөө үзүүлэхгүй байлгах зорилгоор айл өрхийн цахилгаан, дулааны тарифыг нэмэгдүүлэхгүй, харин аж ахуйн нэгж, байгууллагын цахилгаан, дулааны үнэ тарифт дараах байдлаар өөрчлөлт оруулаад байна. Үүнд:

- Бараа бүтээгдэхүүнээ экспортолдог өндөр хэрэглээтэй уул уурхайн хэрэглэгч болон банк, банкны нэгж салбар, интернэт, үүрэн холбооны үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч, согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч, криптовалюта олборлох, үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа эрхлэгчийн тарифыг ижил түвшинд хүргэж 1 сарын 200 мянган кВт.ц хүртэлх хэрэглээний тарифыг 28 хувиар, 200 мянган кВт.ц-аас дээших хэрэглээний тарифыг 38 хувиар нэмэгдүүлсэн;
- Цэрэг дайны үйл ажиллагаа, цар тахлаас шалтгаалан эдийн засгийн хүндрэлд өртөж байгаа жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдэд хөнгөлөлт үзүүлэх зорилгоор бусад аж ахуйн нэгж, байгууллагын 5000 кВт.ц хүртэлх хэрэглээний тарифыг 14 хувиар, 5000 кВт.ц-аас дээших тарифыг 28 хувиар нэмэгдүүлэх;
- Төсвийн байгууллагын цахилгааны тарифыг Төсвийн тухай хуультай уялдуулан 2023 оноос 28 хувиар нэмэгдүүлэх;
- Нийт аж ахуйн нэгж, байгууллагын дулааны тарифыг 28 хувиар нэмэгдүүлэх;
- Айл өрхийн хэрэглэгчдийн цахилгаан, дулааны тарифт өөрчлөлт орохгүй.

Дээрх байдлаар тарифт өөрчлөлт оруулахад төсвийн байгууллагуудаас 25.6 тэрбум төгрөг, бусад аж ахуйн нэгж, байгууллагуудаас 263 тэрбум төгрөг, нийт 288.6 тэрбум төгрөгийн орлого нэмэгдэх хэдий ч түлш, төмөр замын тээвэр, эрчим хүчний салбарт 144.3 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийн эх үүсвэр дутагдахаар байна.

ОХУ-аас импортоор худалдан авч буй цахилгааны төлбөрт валютын ханшийн өсөлтөөс шалтгаалан 37.8 тэрбум төгрөг (2022 оны 9 дүгээр сарын 22-ны өдрийн Монголбанкны албан ханшаар 1 ам.доллар 3268.24 төгрөг, ОХУ-ын 1 рубль 53.69 төгрөг)-ийн өсөлт гарч байна. Түлш, эрчим хүчний салбарт шаардлагатай нэмэлт хөрөнгийн эх үүсвэрийн тооцоонд 2023 оны инфляц болон валютын ханшийн өөрчлөлтөөс үүсэх зардлын өсөлтийг тусгаагүй болно.

Айл өрхийн цахилгаан, дулааны тарифт өөрчлөлт орохгүй тул инфляцад шууд нөлөө үзүүлэхгүй бөгөөд үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллагад борлуулах цахилгаан, дулааны үнэ тарифыг өсгөснөөр дотоодын бараа, үйлчилгээний инфляц шууд бус нөлөөгөөр 1.1-1.2 нэгжээр нэмэгдэх магадлалтай гэж Монголбанк тооцсон бол цахилгааны тарифын өөрчлөлт нь эдийн засгийн бүх төрлийн үйл ажиллагааны салбаруудын үйлдвэрлэлийн өртгийг дунджаар 0.6 хувиар нэмэгдүүлнэ гэж Үндэсний статистикийн хороо тооцоод байна.

Хэрэглэгчийн цахилгаан, дулааны эрчим хүчний тарифт 28 хувиар өөрчлөлт оруулж, цаашид жил бүр тарифыг индексжүүлэхэд “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусгагдсан эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр барих, өргөтгөлийн төслүүдийн зээл,

зээлийн хүүгийн төлбөрийг улсын төсөвт төлбөрийн дарамт болохгүйгээр эргэн төлөх боломж бүрдэхээс гадна эрчим хүчний салбар санхүү, эдийн засгийн бие даасан тогтолцоонд шилжин ажиллах боломж бүрдэх юм.

Олон улсын эрчим хүчний үнэ тарифын талаар

Манай улсын эрчим хүчний салбар цахилгаан, дулааны эрчим хүчийг үйлдвэрлэхэд ашиглагддаг тоног төхөөрөмж, сэлбэг материал, түлш, шатахуун зэргийг гадаад улс орнуудаас зах зээлийн үнээр импортоор худалдаж авдаг тул олон улсын цахилгааны үнэ тарифтай хамааралтай юм.

2021 оны байдлаар манай улсын 1 кВт.ц цахилгааны үнэ дунджаар 5.5 ам.цент (175 төгрөг) байгаа нь гадаад орнуудын үнэтэй харьцуулахад хоёр хөрш буюу ОХУ, БНХАУ-ын цахилгааны үнээс дунджаар 50-60 хувиар, бусад хөгжилтэй орнуудаас 3-5 дахин хямд байна.

Европын улс орнуудад цахилгааны бөөний зах зээлийн үнэ 2022 оны 7 дугаар сарын байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 128-512 хувиар нэмэгдэж, энэ нь хэрэглэгчийн үнэ тарифт нөлөөлж, 52-60 хувиар өсжээ.

Эрчим хүчний үнийн өндөр өсөлтөөс үүсэж буй төлбөрийг хөнгөлөх арга хэмжээг улс орнууд авч хэрэгжүүлж байгаа ба Европын Холбооны орнууд 2021 оны 9 дүгээр сараас 2022 оны 8 дугаар сар хүртэл хугацаанд 236 тэрбум еврог айл өрх, аж ахуйн нэгжүүдэд санхүүгийн дэмжлэг болгон хуваарилсан байна. Мөн айл өрхийн цахилгааны суурь хэрэглээг тогтоож, үүнд татаас олгох, суурь хэрэглээнээс дээш хэрэглээнд зах зээлийн үнэ үйлчлэх, бизнесийн байгууллагуудад татаас олгох, өмнө нь цар тахлын үед хэрэгжүүлж байсан дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрийн хугацааг сунгах зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байна.

Европт эрчим хүчний нийлүүлэлтийг сайжруулахын тулд хийн хэрэглээг бууруулах, улмаар нүүрсээр ажиллах цахилгаан станцуудыг үе шаттайгаар зогсоох шийдвэрийг хойшлуулан, хязгаарлалтуудыг цуцлах зэрэг арга хэмжээг авч байна.

Өр төлбөрийн талаар

Эрчим хүчний салбарын хэмжээнд 1990-ээд оноос хойших хугацаанд нийт 2.1 их наяд төгрөгийн урт хугацаат зээл авч тоног төхөөрөмжийн өргөтгөл, шинэчлэлийн ажлуудыг гүйцэтгэсэн. Үүнээс 2022 оны байдлаар 1.6 их наяд төгрөгийн урт хугацаат зээлийн үндсэн төлбөрийн үлдэгдэлтэй байгаа бөгөөд жилд 60 орчим тэрбум төгрөгийг зээлийн хүүгийн төлбөрт төлж байна.

Хэрэглэгчдээс авах болон бусад төрлийн авлага 90.4 тэрбум төгрөг, бэлтгэн нийлүүлэгчдэд болон урт хугацаат зээл, зээлийн хүүгийн төлбөрт 203 тэрбум төгрөгийн өглөгтэй байна. Нийт өглөгийн 94.1 тэрбум төгрөг нь "Дулааны IV цахилгаан станц" ТӨХК-ийн турбоагрегат 1-4-ийн шинэчлэлийн төсөлтэй холбоотой Хөгжлийн банканд төлөх зээл, зээлийн хүүгийн төлбөр байна.

1.4. Сэргээгдэх эрчим хүчний талаар

Эрчим хүчний салбарт сэргээгдэх эрчим хүчний суурилагдсан хүчин чадал 281 МВт буюу нийт суурилагдсан хүчин чадлын 18.3 хувийг эзлэж байна. Үүнээс

хамгийн сүүлд 2022 оны 6 дугаар сард Ховдын 10 МВт-ын нарны цахилгаан станц ашиглалтад орсон.

2013-2019 онуудад нар, салхины эрчим хүчний эх үүсвэр барихаар 39 тусгай зөвшөөрөл хувийн хэвшилд олгогдсон бөгөөд үүнээс

- 19 тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгосон;
- 9 тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч одоогийн байдлаар Төвийн бүсийн эрчим хүчний сүлжээнд үйл ажиллагаагаа явуулж байна (салхины 3, нарны 6 эх үүсвэр);
- 11 тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн 495 МВт нийлбэр чадал бүхий эх үүсвэр баригдахаар буюу хүлээгдэж байна.

Одоо ашиглалтад байгаа дээрх 9 нар, салхины эх үүсвэрүүд цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн 10 орчим хувийг эзэлж байгаа боловч нийт борлуулалтын орлогын 27 хувийг авч байна.

Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хуулийн 11.4.2-т “үнэ, тариф нь хэрэглэгчдийн худалдан авах чадавхид нийцсэн байх”-аар заасан. Гэвч өнөөдөр нарны эх үүсвэрээс үйлдвэрлэсэн 1 кВт.ц эрчим хүчийг 15 цент, салхины эх үүсвэрээс 9.5 центээр тус тус нэгдсэн сүлжээнд нийлүүлэн авч байгаа нь дулааны цахилгаан станцын 2.5 центийн өөрийн өртгөөс даруй 3-5 дахин өндөр байгаа ба хэрэглэгчийн тарифт 1 кВт.ц тутамд 23.7 төгрөгийн сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих тарифыг нэмж авч байна.

Тусгай зөвшөөрлөө сунгуулсан 11 нар, салхины эх үүсвэр ашиглалтад орсон тохиолдолд дэмжих тарифыг 23.79 төгрөгөөс 2.1 дахин нэмэгдүүлж 57.39 төгрөг болгох ба ингэснээр салбарын нийт орлогын 44 хувийг сэргээгдэх эрчим хүч үйлдвэрлэгчдэд хуваарилах урьдчилсан тооцоо гарсан хэдий ч дээрх төлбөрийг эрчим хүчний салбар санхүүгийн хувьд төлөх боломжгүй юм.

Дэлхий дахинаа техник, технологи хөгжих хирээр нар, салхины эх үүсвэрийн үндсэн тоноглолуудын үнэ, өртөг буурч, сэргээгдэх эрчим хүчний төслүүдийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн зарчмаар өрсөлдөөнт сонгон шалгаруулалтын үндсэн дээр зохион байгуулснаар зардлыг бууруулах боломж бүрдсэн байна. Тухайлбал, Монгол орны байгаль цаг уур, газарзүйн байршлын хувьд ойролцоо Узбекистан Улсад 100 МВт-ын хүчин чадалтай нарны цахилгаан станцын төсөл хэрэгжүүлэгчийг өрсөлдөөний үндсэн дээр сонгон шалгаруулж, цахилгаан эрчим хүч, худалдах худалдан авах гэрээг 2019 онд 25 жилийн хугацаатай байгуулснаар нэгдсэн сүлжээнд нийлүүлэх тарифыг 2.679 цент болгон бууруулж чадсан.

Цаашид сэргээгдэх эрчим хүчний чиглэлээр Олон улсын шинжээчдийн болон хуульчдийн баг ажиллуулж Цахилгаан эрчим хүч худалдах, худалдан авах гэрээг хянуулан зөвлөмж гаргуулах, одоо ажиллаж буй 9 нар, салхины станцын хөрөнгө оруулалтаа хэрхэн нөхөж байгаад үнэлэлт дүгнэлт өгөх, шинээр барих нар, салхины станцын төслүүдийг хуулийн хүрээнд өрсөлдөөнт сонгон шалгаруулалтаар хэрэгжүүлэх, цэнэг хуримтлуурын технологитой заавал байх зэрэг шаардлага, арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлнэ.

Хоёр. “Шинэ сэргэлтийн бодлого” болон “Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т туссан томоохон төсөл, хөтөлбөрийн талаар

Улсын Их Хурлын 2021 оны намрын чуулганаар дэлхий нийтийг хамарсан цар тахлын улмаас эдийн засагт үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, эдийн засгийн болон бүтээн байгуулалтын хөгжлийг хязгаарлаж буй хүчин зүйлсийг цаг алдалгүй шийдвэрлэж эдийн засгаа сэргээх, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого “Алсын хараа-2050”-ыг хэрэгжүүлэх суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилго бүхий “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг батлан гаргасан.

“Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д эрчим хүчний салбарыг улс, орны эдийн засгийн суурь дэд бүтэц, үндэсний аюулгүй, бие даасан байдлыг хангах стратегийн ач холбогдолтой, хөгжлийн тэргүүлэх салбар гэдгийг онцлон үзэж, түрүүлэн хөгжүүлэх зорилтуудыг дэвшүүлсэн.

“Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т туссан томоохон бүтээн байгуулалтын төслүүдийг “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусган, эрчим хүчний талаар 5 зорилтыг дэвшүүлж, 13 арга хэмжээ, 22 хөгжлийн төслийг төлөвлөсөн.

Хөгжлийн төслүүдэд одоо ажиллаж байгаа дулааны цахилгаан станцуудын чадлыг өргөтгөх 6 төсөл, шинэ эх үүсвэр барих 5 төсөл, цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын 7 төсөл, арга хэмжээ байгаагийн зэрэгцээ дэлхийн эрчим хүчний хөгжлийн чиг хандлагатай хөл нийлүүлэх байгаль орчинд ээлтэй, шинжлэх ухаан, дэвшилтэт технологи, инновацийг нэвтрүүлэх чиглэлээр 4 багц төслийг тусган хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний хүрээнд эрчим хүчний системийн нийт суурилагдсан хүчин чадлыг 1756 МВт-аар нэмэгдүүлэх төслүүдийг эхлүүлсэн. Үүнээс ДЦС-4-ийн хүчин чадлыг 46 МВт-аар, Эрдэнэтийн ДЦС-ын хүчин чадлыг 35 МВт-аар нэмэгдүүлж, Ховд аймгийн Мянгад суманд 10 МВт-ын нарны цахилгаан станц ашиглалтад орсон бол Дорнодын ДЦС-ын хүчин чадлыг 50 МВт-аар нэмэгдүүлэх төсөл 2023 онд дуусах юм.

Хөгжлийн төслүүдэд өмнөд бүсэд Тавантолгойн дулааны цахилгаан станц, Улаанбаатар хотод Дулааны III цахилгаан станцыг 300 МВт-аар өргөтгөх, Амгалан дулааны станцын хүчин чадлыг 116 Гкал/ц-аар нэмэгдүүлэх, Дулааны IV цахилгаан станцын уурын хүчин чадлыг 500 тн/ц-аар тус тус нэмэгдүүлэх, оргил ачааллын үед ажиллах дулааны тархмал эх үүсвэрүүдийг барих, Дулааны II цахилгаан станцын дэргэд 100 МВт-ын хийн цахилгаан станц барих төслүүд тусгагдсан.

Баруун бүсийн эрчим хүчний хангамжийг сайжруулах, хэрэглээний өсөлтийг хангах зорилгоор Ховд гол дээр Эрдэнэбүрэнгийн 90МВт-ын усан цахилгаан станцын барилга угсралтын ажлыг эхлүүлсэн. Энэхүү төсөл нь цэвэр усны нөөц, гадаргын усны нөөц харьцангуй багатай, хуурай уур амьсгалтай манай орны хувьд гадаргын ус хуримтлуулах экологийн ач холбогдолтой төсөл болно. Төслийг БНХАУ-ын хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр 95 хувийг, Монгол Улсын төсвөөс 5 хувийг санхүүжүүлнэ. Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгчийг шалгаруулсан бөгөөд зээлийн тусгайлсан хэлэлцээр байгуулахаар ажиллаж байна.

Дорнод бүсэд, одоо ажиллаж байгаа Чойбалсангийн дулааны цахилгаан станцыг түшиглэн 50 МВт-ын дулааны цахилгаан станцыг барьж байна. Станцын барилга угсралтын ажил 50 гаруй хувийн гүйцэтгэлтэй байгаа бөгөөд 2023 онд бүрэн ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна.

Төвийн бүсэд Багануурын 400 МВт-ын дулааны цахилгаан станцыг концессын гэрээгээр хэрэгжүүлэхээр гэрээнд 2021 онд нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулсан. Мөн Бөөрөлжүүтийн нүүрсний уурхайг түшиглэн 300 МВт-ын дулааны цахилгаан станцыг хувийн хөрөнгө оруулалтаар барихаар ажиллаж байна.

Цахилгаан дамжуулах шугам сүлжээний талаар Эрдэнэбүрэн-Мянгад-Улиастай, Сайншанд-Цагаансуварга, Чойр-Сайншанд, Мандалговь-Арвайхээр, Багануур-Чойр, Багануур-Налайх-Улаанбаатар, Багануур-Чингис-Чойбалсан чиглэлийн цахилгаан дамжуулах агаарын шугамуудыг барихаар “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусгасан.

Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн системийн 110, 220 кВ-ын ЦДАШ-ын нийт 1363 км шугамын төслүүдийг эхлүүлэхээр ажиллаж байна. Чойр-Сайншандын 220.1 км 220 кВ-ын ЦДАШ, дэд станцын төслийг эхлүүлсэн бол Эрдэнэбүрэн-Мянгад-Улиастай, Мандалговь-Арвайхээр, Багануур-Чойр, Багануур-Чингис-Чойбалсангийн 220 кВ-ын ЦДАШ, дэд станцын хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлэхээр олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж байна.

Мөн “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д сэргээгдэх эрчим хүчийг нэмэгдүүлэх, улмаар экспортын зориулалтаар хөгжүүлэх, устөрөгчийн эрчим хүч, цөмийн эрчим хүчний чиглэлээрх судалгааны төслүүдийг Монгол Улсад нэвтрүүлэх, ОХУ-аас БНХАУ руу татах байгалийн хийн хоолойг өөрийн орны хэрэгцээнд ашиглах төслүүдийг авч үзэхээр төлөвлөсөн.

Монгол Улсын эрчим хүчний нэгдсэн сүлжээг горим ажиллагааны хувьд тогтвортой, өөрийгөө зохицуулах чадвар бүхий систем болгон бүрдүүлэх нь салбарын тулгамдсан асуудал болж байна. Горим тохируулгын эх үүсвэртэй байх нь өдөр шөнийн хэрэглээний горимыг зохицуулж, эдийн засгийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх төдийгүй дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагатай нийцүүлэн сэргээгдэх эрчим хүчийг хөгжүүлэх боломжийг бүрдүүлэх юм.

Энэ чиглэлээр усан цахилгаан станц, усан цэнэгт цахилгаан станцтай болох, түргэн маневрлах боломжтой хийн цахилгаан станц барих, цэнэг хураагуурын станц барих, баригдсан нөхцөлд үе шаттайгаар нэгдсэн сүлжээнд залгах шаардлага зүй ёсоор тулгамдаж байна.

Төвийн бүсэд Эгийн голын усан цахилгаан станцыг барих хэрэгцээ шаардлага байгаа бөгөөд Байгаль нуурын эко системд нөлөөлөх байдлыг тодорхойлохын тулд биологийн олон янз байдлын нөлөөллийн судалгааг гадаад, дотоодын зөвлөх компаниудаар гүйцэтгүүлж байна. Улмаар тайланг энэ онд хүлээн авч, Дэлхийн өвийн хорооны хурлаар хэлэлцүүлэхээр хүргүүлэх юм.

Түүнчлэн Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр төвийн бүсэд 200 МВт.ц багтаамжтай цэнэг хураагуурын төслийг Улаанбаатар хот дахь Сонгино дэд станцын дэргэд барих төслийг амжилттай эхлүүлээд байна.

Хөгжлийн төслүүдийн явц, хэрэгжүүлэхэд тулгамдаж буй асуудал

“Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”, “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусгагдсан эх үүсвэрийн төслүүдийн хэрэгжилтийн талаар товч танилцуулбал:

1. Тавантолгойн 450 МВт-ын дулааны цахилгаан станц барих (2,296.9 тэрбум төгрөг)

Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 124 дүгээр тогтоолоор Тавантолгой дулааны цахилгаан станцын төслийг төрийн хөрөнгө оруулалтаар бүтээн байгуулахаар шийдвэрлэж, “Тавантолгой дулааны цахилгаан станц” ТӨХК-ийг байгуулсан бөгөөд тус компанийн 30 хувийг Засгийн газрын 2020 оны 175 дугаар тогтоолоор “Эрдэнэс-Тавантолгой” ХК-д эзэмшүүлэх замаар хөрөнгө оруулах шийдвэр гарсан.

Төслийн явц: Тавантолгойн 450 МВт-ын дулааны цахилгаан станц, 220 кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам барих ажлын ерөнхий гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах олон улсын нээлттэй тендерийг 2 удаа зохион байгуулсан боловч тендерт оролцсон компаниуд тендерийн баримт бичгийн шаардлагыг хангаагүй тул амжилтгүй болсон. Хуулийн дагуу дараагийн шатны сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулахаар бэлтгэл ажлыг хангаж байна.

Тулгамдаж буй асуудал: Олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагууд нүүрсний эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрт санхүүгийн баталгаа гаргахгүй байгаа нь төслийн хөрөнгө оруулалтыг хязгаарлаж байна. Мөн цар тахлын нөлөөллөөс шалтгаалсан хөрш орнууд дахь хил гаалийн хориг, тээвэр, логистикийн хүндрэлтэй байдал, үнийн өсөлтөөс шалтгаалан тендер оролцогчдын оролцоо хангалттай биш байна.

Дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаар 2015 оны Парисын хэлэлцээр байгуулагдсантай холбогдуулан барууны улс орнууд, олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагууд нүүрснээс эрчим хүч үйлдвэрлэх төслүүдэд санхүүжилт олгохоос татгалзаж эхэлсэн бөгөөд Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблейн 76 дугаар чуулганд БНХАУ-ын Ерөнхийлөгч Ши Жиньпин Хятад Улс хилийн чанадад нэмж нүүрсний эрчим хүчний шинэ эх үүсвэр барихгүй гэсэн амлалт өгсөн нь дотоодын нүүрсээр ажиллах томоохон цахилгаан станцын төслүүдийн санхүүжилтийг шийдвэрлэхэд хүндрэл үүсгэж байна.

2. Дулааны III цахилгаан станцын суурилагдсан хүчин чадлыг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх төсөл (ТЭЗҮ-ээр 1326.9 сая евро)

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020, 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө болон “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д төвийн бүсийн эрчим хүчний систем болон Улаанбаатар хотын жил тутам өсөн нэмэгдэж байгаа цахилгаан, дулааны эрчим хүчний хэрэглээг хангах зорилгоор Дулааны III цахилгаан станцыг үе шаттайгаар өргөтгөхөөр тусгасан.

Төслийн явц: Төслийн бэлтгэл ажлын хүрээнд “Дулааны III цахилгаан станц” ТӨХК болон ОХУ-ын “Интер РАО-Экспорт” компанийн хооронд хамтран ажиллах санамж бичгийг 2021 оны 7 болон 12 дугаар саруудад байгуулсан. Уг санамж бичгийн дагуу төслийн ТЭЗҮ-ийг ОХУ-ын “Интер РАО-Экспорт” боловсруулж Монголын талд 2022 оны 8 дугаар сард хүлээлгэн өгсөн. Төслийн санхүүжилт болон төслийг хэрэгжүүлэх асуудлаар Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийг эхлүүлэх бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна.

Тулгамдаж буй асуудал: ОХУ-ын Засгийн газрын экспортын зээл олгох нөхцлийн дагуу төслийн барилга угсралтын ажил болон зураг төслийн ажлын гүйцэтгэгчтэй шууд гэрээг байгуулахад дотоодын хууль эрх зүйн орчин хязгаарлагдмал байгаа тул төслийн хэрэгжилтийг цаг алдахгүй явуулах хүрээнд Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийг 2023 оны 1 дүгээр улиралд багтаан байгуулах шаардлагатай байна.

3. Багануурын 700 МВт-ын цахилгаан станцын төсөл

Монгол Улсын Засгийн газрын 2015 оны 88 дугаар тогтоолоор эрх олгосны дагуу “Багануурын цахилгаан станц” төслийг хэрэгжүүлэх (барих-ашиглах-шилжүүлэх) концессын гэрээг 2015 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдөр концесс эзэмшигч “Багануур Пауэр” ХХК, Үндэсний хөгжлийн газар /хуучнаар Хөрөнгө оруулалтын газар/ хооронд байгуулсан ба уг концессын гэрээнд 2016 оны 12 дугаар сар болон 2021 оны 5 дугаар саруудад тус тус нэмэлт, өөрчлөлтүүдийг оруулсан.

Төслийн явц: Багануурын дулааны цахилгаан станцын төслийн концессын гэрээний нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу “Багануур Пауэр” ХХК-аас төслийн шинэчилсэн техникийн шийдлийг БНХАУ-ын Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн хороонд бүртгүүлэх шаардлага үүссэн.

Монгол Улсын Засгийн газрын зүгээс тус төслийг хэрэгжүүлэх сонирхолтой байгаа талаар БНХАУ-ын Төрийн зөвлөлийн гишүүн, Гадаад хэргийн сайдын Монгол Улсад хийсэн албан ёсны айлчлалын үеэр илэрхийлсэн.

Тулгамдаж буй асуудал: Концесс эзэмшигч “Багануур Пауэр” ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигч БНХАУ-ын “Цөмийн аж үйлдвэрийн барилга” ТӨХК-ийн үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл өөрчлөгдсөнтэй холбоотойгоор цаашид төслийг хэрэгжүүлэх боломжгүй болж, хувьцаагаа шилжүүлэх хүсэлтийг Эдийн засаг, хөгжлийн яаманд гаргасан.

Иймд хувьцаа шилжүүлэх асуудлыг ойрын хугацаанд цаг алдалгүй концесс эзэмшигч “Багануур Пауэр” ХХК-тай харилцан тохиролцож шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

4. Чойбалсангийн 50МВт-ын өргөтгөлийн төсөл (226.7 тэрбум төгрөг)

Чойбалсангийн дулааны цахилгаан станцын суурилагдсан хүчин чадлыг 50 МВт-аар нэмэгдүүлэх төслийн ерөнхий гүйцэтгэгчээр БНХАУ-ын “ТВЕА” ХХК шалгарч гэрээ байгуулан 2020 оны 8 дугаар сарын 26-ны өдөр барилга угсралтын ажлыг эхлүүлсэн.

Төслийн явц: 2022 оны 11 дүгээр сарын байдлаар барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэл 51 хувьтай, үндсэн тоноглолын үйлдвэрлэл 100 хувь дууссан, төслийн талбайд тээвэрлэн буулгах ажил хийгдэж байна.

КОВИД-19 цар тахлын улмаас 2020-2021 онуудад барилга угсралтын ажлыг хэвийн гүйцэтгэх боломжгүй хязгаарлагдмал нөхцөл байдалд ажиллаж, төслийн хэрэгжилт удаашран гэрээт хугацаандаа хэрэгжих боломжгүй болсон тул гүйцэтгэгчтэй байгуулсан барилга угсралтын ажлын гэрээг сунгасан.

2022 оны 11 дүгээр сарын байдлаар гүйцэтгэгчид улсын төсвөөс 3.9 сая ам.доллар, Хөгжлийн банкнаас 10 сая ам.доллар, нийт 13.9 сая ам.долларын санхүүжилт олгоод байна. Энэ нь нийт санхүүжилтийн 17.5 хувь болно.

Тулгамдаж буй асуудал: Тус төслийн нийт санхүүжилтийн 25 хувийг улсын төсвөөс, 75 хувийг Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлэх гэрээтэй бөгөөд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт багаар батлагдаж байгаатай холбоотой санхүүжилтийн гүйцэтгэл байнга 30-35 хувь хоцорч, төслийн барилга угсралтын ажлыг удаашируулж байна. Зээлийн шугам нээгдсэнээс хойш 2 жилийн хугацаанд 60 сая ам.доллартай тэнцэх юаны зээлийг бүрэн авч ашиглах шаардлагатай бөгөөд 2022 оны 12 дугаар сард хугацаа дуусна. Иймд Хөгжлийн банкнаас БНХАУ-ын Хөгжлийн банктэй зээлийн гэрээг сунгуулах талаар хэлцэл хийж байна.

Мөн гүйцэтгэгчийн зүгээс барилга угсралтын ажил эхэлснээс хойш КОВИД-19 цар тахлын нөхцөл байдалтай холбоотойгоор дотоодын барилгын бараа материалын үнэ, дотоодын болон гадаад тээвэр логистикийн зардал, тусгаарлалттай холбоотой гадаад ажиллах хүчний зардал өссөн, гаалийн баталгаат агуулахын зардал зэргээс одоогоор 6 сая ам.доллар, цаашид төсөл дуустал 25 сая орчим ам.долларын нэмэлт зардал гарах тухай мэдэгдсэн.

Иймд улсын төсвийн санхүүжилтийг нэмэгдүүлэх, нэмэлт зардлын асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

5. Эрдэнэбүрэнгийн 90МВт-ын усан цахилгаан станцын төсөл (271.48 сая ам.доллар)

Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 160 дугаар тогтоолоор “Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станц барих” төслийг БНХАУ-ын Засгийн газраас Монгол Улсын Засгийн газарт олгох нэг тэрбум ам.долларын хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэхээр шийдвэрлэсэн.

Төслийн барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэгчээр БНХАУ-ын “Power Construction Corporation of China Ltd” болон “POWERCHINA Chengdu Engineering Corporation Ltd” компанийн түншлэл шалгарч, 2021 оны 9 дүгээр сард түлхүүр гардуулах нөхцөлтэй гэрээг байгуулсан.

Төслийн явц: Төслийн Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний тайланг БОАЖЯ-ны Мэргэжлийн зөвлөлөөр батлуулсан бөгөөд БНХАУ-ын ЭКСИМ банктэй Тусгайлсан зээлийн хэлэлцээр байгуулах ажлын хүрээнд тус банкинд барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээ, Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний тайлан, тусгайлсан зээлийн хэлэлцээрийн төслийг хүргүүлж, банктэй 2022 оны 3 дугаар сарын 10-ны өдрөөс цахим уулзалтыг сар бүр тогтмол хийж байна. Уулзалтад Сангийн яам, Гадаад харилцааны яам, Эрчим хүчний яам, БНХАУ-д суугаа Элчин сайдын яамны төлөөллүүд оролцож, харилцан мэдээлэл солилцон, тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхээр ажиллаж байна.

Төслийг БНХАУ-ын стандартаар хэрэгжүүлэх, төслийн газар чөлөөлөлт, айл өрх, түүхийн дурсгалыг нүүлгэн шилжүүлэх, Байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээний дүгнэлт, үнэ тариф, Эрдэнэбүрэн-Мянгад-Улиастай чиглэлийн ЦДАШ-ын талаар холбогдох мэдээллийг бэлтгэж хүргүүлсэн. Мөн нөлөөлөлд өртөж буй Увс аймгийн Өмнөговь сумын 125, Баян-Өлгий аймгийн Баяннуур сумын 145 өрхийн биет бус сэтгэл санааны хохирлын нөхөн олговор олгох асуудлыг Засгийн газрын

2022 оны 4 дүгээр сарын 6-ны өдрийн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, тогтоол гаргуулсан. Иргэдтэй байгуулах нүүлгэн шилжүүлэх гэрээ, нөхөн олговрын гэрээний төслийг Ховд, Баян-Өлгий, Увс аймгийн Засаг дарга нарт тус тус хүргүүлж, гэрээ байгуулах ажлыг эхлүүлээд байна.

Усан сан үүсэх 9871.1 га талбайд 206 ширхэг түүх соёлын дурсгалын зүйлс өртөхөөр байгааг авран хамгаалах, малтлагыг 2022-2024 онд хийхээр төлөвлөн 2022 онд шаардагдах төсвийг батлуулсан. Барилга угсралтын ажлын бэлтгэл ажлын хүрээнд гүйцэтгэгч компаниас төслийн талбарт ажиллаж, ажлын зурагт шаардлагатай мэдээлэл цуглуулах, геологи, геофизикийн судалгааны ажил хийгдэж байна. Барилга угсралтын ажлын кэмпиийг цахилгаан, эрчим хүчээр хангах ЦДАШ-ын трассын ажил хийгдэж байна.

Тулгамдаж буй асуудал: БНХАУ-ын ЭКСИМ банкттай “Тусгайлсан зээлийн хэлэлцээр”-ийг яаралтай байгуулснаар 2023 онд барилгын ажил эхлэх боломж бүрдэнэ. Төслийн ажлыг эхлүүлэх үүднээс БНХАУ-аас ирэх инженер, техникийн ажилтнуудын Монгол Улсад хөдөлмөр эрхлэх, оршин суух зөвшөөрлийн квот, ажлын байрны төлбөрөөс чөлөөлөх Засгийн газрын тогтоолыг гаргуулах, Монгол Улсын хилээр оруулж ирэх тоног төхөөрөмж, бараа материалыг гаалийн болон НӨАТ-аас чөлөөлүүлэх үүднээс “Тусгайлсан зээлийн хэлэлцээр”-ийг хүлээлгүйгээр коджуулах ажлыг эхлүүлэх шаардлагатай байна.

6. Багахангайн 300 МВт-ын цахилгаан станцын төсөл

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тэмдэглэл, мөн оны Ерөнхий сайдын 34 дүгээр захирамжийн дагуу Монгол Улсын Засгийн газар болон “Цэцэнс майнинг энд энерги” ХХК, “Powerchina resources” Ltd, “Бодь интернэшнл” ХХК-ийн хооронд “Бөөрөлжүүтийн нүүрсний уурхай болон цахилгаан станцын нэгдсэн төсөл”-ийн “Хөрөнгө оруулалтын гэрээ”-г 2016 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдөр байгуулсан. Уг гэрээний хүрээнд Бөөрөлжүүтийн нүүрсний уурхайг түшиглэн 300 МВт-ын цахилгаан станцыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд “Цэцэнс майнинг энд энерги” ХХК хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

Төслийн явц: Төслийг хэрэгжүүлэгч “Цэцэнс Майнинг энд Энержи” ХХК болон гүйцэтгэгч БНХАУ-ын “Сино стийл энд инженеринг” ХХК хооронд 2022 оны 5 дугаар сарын 13-ны өдөр “Инженерчлэл, худалдан авалт, барилга угсралт”-ын гэрээнд (ЕРС) албан ёсоор гарын үсэг зурсан бөгөөд төслийн хэсэгчилсэн ажлын зургийн дагуу цахилгаан станцын газар шороо, зуух болон яндангийн суурийн ажлыг 2022 оны 7 дугаар сард эхлүүлсэн.

2023 оны II улирлаас барилга угсралтын ажлыг үргэжлүүлэн 2024 оны 12 дугаар сард ашиглалтад оруулахаар төлөвлөн ажиллаж байна.

7. Амгалан дулааны станцыг 116 МВт-ын нэг зуухаар өргөтгөх төсөл (66.65 тэрбум төгрөг)

Улаанбаатар хотын зүүн бүсийн өсөн нэмэгдэж буй дулааны хэрэглээг хангах, Дулааны III цахилгаан станцын хоёрдугаар үе шатны төслийн хүрээнд тус станцын дулааны хэрэглэгчдийн ачааллыг шилжүүлэх техникийн боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор Амгалан дулааны станцыг 116 МВт-ын нэг зуухаар өргөтгөхөөр “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д тусгагдсан.

Төслийн явц: Амгалан дулааны станцыг 116 МВт (100 Гкал/ц) хүчин чадалтай нэг зуухаар өргөтгөх төслийн барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулж, БНХАУ-ын “Хунан индустриал экүйпмент инсталейшн” ХХК-тай 2022 оны 6 дугаар сарын 7-ны өдөр түлхүүр гардуулах нөхцөлтэй барилга угсралтын ажлын гэрээг байгуулсан. Уг гэрээний дагуу гүйцэтгэгч компаниас зураг төслийн ажлыг гүйцэтгэж байна.

Хөгжлийн банкны охин компани болох “Ди Би Эм лизинг” ХХК-иас санхүүгийн түрээсийн судалгааг хийж дуусган 2022 оны 10 дугаар сарын 6-ны өдөр төслийн 85 хувийг санхүүжүүлэх шийдвэр гаргасан. Үүнтэй холбогдуулан санхүүгийн түрээсийн гэрээ, хамтран ажиллах гэрээ болон бусад дагалдах гэрээнүүдийг байгуулахаар ажиллаж байна.

Тулгамдаж буй асуудал: Монгол Улсын Хөгжлийн банкны шаардлагын дагуу төслийн санхүүжилтийн 15 хувийг захиалагчийн зүгээс санхүүжүүлэх, мөн эргэн төлөлтийг хэвийн хангах хүрээнд тус дулааны станцын эрчим хүчний үнэ тарифыг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна.

8. Хийн эх үүсвэрүүд (95.9 тэрбум төгрөг)

Улаанбаатар хотын төвлөрсөн дулаан хангамжийн сүлжээний горимын хүндрэлтэй хэсгүүдийн найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг сайжруулах болон нийслэлийн агаарын бохирдлыг бууруулах зорилгоор өвлийн оргил ачааллын үед төвлөрсөн дулаан хангамжийн сүлжээтэй хослон ажиллах нийт 240 МВт-ын хүчин чадалтай дөрвөн хийн тархмал эх үүсвэрийг барихаар төлөвлөсөн.

Төслийн явц: Төслийн эхний үе шатны хүрээнд 2022 оны улсын төсвийн санхүүжилтээр Үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэнгийн баруун талд байрлах “Насос станц-10”-ын дэргэд 70 МВт-ын хүчин чадалтай хийн дулааны станц болон Дүнжингарав худалдааны төвийн зүүн талд 87 МВт-ын хүчин чадалтай хийн дулааны станцын зураг төслийн ажил хийгдэж байна.

Тулгамдаж буй асуудал: Хийн дулааны станцуудын зураг төсөл боловсруулах ажилтай холбогдуулан газрын асуудлыг нэн тэргүүнд шийдвэрлэх шаардлагатай байна. Тодруулбал, “Насос станц-10”-ын дэргэд баригдах 70 МВт-ын хийн дулааны станцын газар нь “Үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэн” ОНӨААТҮГ-ын эзэмшлийн газартай, Дүнжингаравын дэргэд баригдах 87 МВт-ын хийн дулааны станцын газар нь “Дүнжингарав” ХХК-ийн эзэмшлийн газартай, Их засаг их сургуулийн дэргэд баригдах 50 МВт-ын хийн дулааны станцын газар нь Батлан хамгаалах яамны эзэмшлийн газартай, 401 дүгээр хорих нэгдсэн эмнэлгийн дэргэд баригдах 33 МВт-ын хийн дулааны станцын газар нь тус эмнэлгийн эзэмшлийн газартай тус тус давхцаж байна.

9. Арван аймгийн төвийн дулааны станц барих төсөл (149.9 сая ам.доллар)

БНСУ-ын Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлийн санхүүжилтээр Архангай, Баянхонгор, Говь-Алтай, Говьсүмбэр, Дундговь, Завхан, Өвөрхангай, Сүхбаатар, Хэнтий, Төв аймагт одоогийн 94 аж ахуйн нэгж, байгууллагын нийт 299 зуухыг буулгаж, шинээр нийт 296 МВт чадалтай 10 дулааны станц, 88 дулаан дамжуулах төв, 67 км хос дулаан дамжуулах шугам сүлжээг барихаар ажиллаж байна.

Төслийн явц: БНСУ-ын “Бьюксан Инженеринг” компанитай Баянхонгор, Говь-Алтай, Завхан, Өвөрхангай (Багц 1), Говьсүмбэр, Сүхбаатар, Хэнтий (Багц 3) аймгийн төвд баригдах дулааны станцын барилга угсралтын ажлын гэрээг 2021 оны 12 дугаар сарын 27-ны өдөр, Дундговь, Төв (Багц 2) аймгийн төвд баригдах дулааны станцын барилга угсралтын ажлын гэрээг 2022 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдөр тус тус байгуулсан.

Архангай аймгийн дулаан хангамжийг хариуцагч “Эх голомтын илч” ХХК-аас төслийг эсэргүүцэж шүүхэд нэхэмжлэл гаргасантай холбогдуулан тус аймагт хэрэгжих төслийг түр түдгэлзүүлсэн байна.

Өнөөдрийн байдлаар дээрх 9 аймагт хэрэгжих дулааны станцын төслийн зураг төслийн ажил хийгдэж байна.

Баянхонгор, Говь-Алтай, Завхан, Өвөрхангай, Говьсүмбэр, Сүхбаатар аймгуудын дулааны станцын газар шорооны ажил 2022 оны 7 дугаар сарын 25-ны өдрөөс эхэлж, хамгаалалтын хашаа, түр байгууламжууд барих ажлууд хийгдээд байна.

Тулгамдаж буй асуудал: Дэлхий нийтэд тархсан КОВИД-19 цар тахал болон тоног төхөөрөмж, бараа материалын үнийн өсөлт, түүхий эдийн хомсдол, валютын ханшийн өсөлт, хил гааль, тээвэр логистикийн хүндрэлтэй нөхцөл байдлаас шалтгаалан төслийн хөрөнгө оруулалтын зардал өсч байгаа тул уг зардлыг магадлашгүй ажлын зардлаас санхүүжүүлэх хүсэлтийг БНСУ-ын “Бьюксан Инженеринг” компаниас гаргасан. Үүнтэй холбогдуулан БНСУ-ын ЭКСИМ банкттай төслийн санхүүжилтийн асуудлаар харилцан тохиролцох шаардлага үүсээд байна.

10. Дулааны II цахилгаан станцын дэд бүтцийг түшиглэн 100 МВт-ын хийн цахилгаан станц барих төсөл (284.6 тэрбум төгрөг)

Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээний горим тохируулга, ялангуяа оргил ачааллын үеийн чадлын хэлбэлзлийг тохируулах, богино хугацаанд цахилгаан эрчим хүч нийлүүлэх зорилгоор Дулааны II цахилгаан станцын дэд бүтцийг түшиглэн 100 МВт-ын хийн цахилгаан станцыг барих төслийг хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

Төслийн явц: Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 309 дүгээр тогтоолоор “Төрийн өмчийн концессын зүйлийн жагсаалт”-д тусгасан. Үүнтэй холбогдуулан концесс сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулахаар бэлтгэл ажлыг хангаж байна.

11. Хуримтлуурын төсөл (114.95 сая ам.доллар)

Монгол Улсын Засгийн газар, Азийн хөгжлийн банкны хооронд 2020 оны 5 дугаар сарын 14-ний өдөр байгуулсан хөнгөлөлттэй зээлийн хүрээнд Төвийн бүсийн нэгдсэн сүлжээнд том чадлын энерги хуримтлуулах зай хураагуурын станцыг ашиглалтад оруулахаар ажиллаж байна.

Төслийн явцын талаар: Төслийн менежментийн зөвлөх компаниар ХБНГУ-ын “RWE Technology International GmbH” компани болон Монгол Улсын “Мон-Энержи-Консалт” ХХК-ийн баг шалгарч, 2021 оны 6 дугаар сарын 25-ны өдөр гэрээ хүчин төгөлдөр болсон. Гэрээний дагуу байгаль орчны мониторинг хийх компани,

жөндөрийн чиглэлээр хэрэгжүүлэх ажлуудыг хийх компаниудыг сонгон шалгаруулж гэрээ байгуулан ажиллаж байна.

Мөн 80МВт-ын чадалтай, 200 МВт.цагийн багтаамжтай эрчим хүч хуримтлуулах зай хураагуурын системийн “Зураг төсөл, инженеринг, ханган нийлүүлэлт, угсралт суурилуулалт ба эхний 2 жилийн ашиглалт, үйлчилгээнд дэмжлэг үзүүлэх ажил”-ын гүйцэтгэгчээр БНХАУ-ын Jiangsu Zhongtian Technology Co.,Ltd (ZTT) болон Zhongtian Energy Storage Technology Co.,Ltd (ZEST) компаниудын консорциум шалгарч, 2022 оны 7 дугаар сард гэрээнд гарын үсэг зурсан.

Энэхүү төслийн барилга угсралтын ажил 14 сарын хугацаанд үргэлжлэх бөгөөд 2023 оны өвлийн оргил ачааллаас өмнө Төвийн бүсийн эрчим хүчний системд холбогдон зэрэгцээ ажиллаж эхэлнэ. Төслийн ерөнхий төлөвлөгөөний хэрэгжилт 15.8 хувьтай байна.

12. Сэргээгдэх эрчим хүчний чиглэлээр:

“Сэргээгдэх эрчим хүчийг нэмэгдүүлэх төсөл” нь Азийн хөгжлийн банкны 40.0 сая ам.долларын зээл, Уур амьсгалын стратегийн сан болон Японы улсын 20.6 сая ам.долларын тусламж, Монгол Улсын Засгийн газрын оролцоогоор нийт 66.22 сая ам.долларын санхүүжилтээр хэрэгжиж байна. Төслийн хүрээнд:

- Говь-Алтай аймгийн төв Есөн-булагт 10 МВт-ын нарны цахилгаан станц;
- Говь-Алтай аймгийн Алтай сумын төвд 0.5 МВт-ын нар-салхины цэнэг хураагуурын систем бүхий хосолмол систем;
- Завхан аймгийн төвийн 5 МВт-ын нарны цахилгаан станц, цэнэг хураагуурын системтэй хамт;
- Говь-Алтай аймгийн Тайшир сумын нутагт 15 МВтын салхин цахилгаан станц;
- Хөвсгөл аймгийн Мөрөнд 10 МВтын нарны цахилгаан станц;
- Ховд аймгийн төв болон төслийн бүс нутгийн хүрээнд 5 байрлалд газрын гүний халаалтын систем зэрэг төслүүд багтсан.

Сэргээгдэх эрчим хүчийг нэмэгдүүлэх төслийн хүрээнд нийтдээ 40.5 МВт суурилагдсан хүчин чадалтай сэргээгдэх эрчим хүчний тархмал эх үүсвэрийг барьж байгуулна.

Эдгээрээс Ховд аймгийн Жаргалант сумын 1 дүгээр цэцэрлэгийн гүний дулаан хангамжийн эх үүсвэрийн төслийг 2022 оны 1 дүгээр сард, Говь-Алтай аймгийн Алтай сумын 0.5 МВт-ын нар-батерей-дизель генератор хосолсон системийг 2022 оны 8 дугаар сард байнгын ашиглалтад тус тус хүлээн авсан. Харин Завхан аймгийн Улиастай сумын 5 МВт-ын нарны станцыг байнгын ашиглалтад хүлээн авах Улсын комисс ажиллаж байна.

Говь-Алтай аймгийн Есөнбулаг сумын 10 МВт-ын нарны станц, Хөвсгөл аймгийн Мөрөн сумын 10 МВт-ын нарны станцуудын болон Завхан аймгийн Улиастай сумын Жавхлант цогцолбор сургуулийн газрын гүний дулааны эх үүсвэрийн барилга угсралтын ажлын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулж, барилга угсралтын ажлууд эхэлсэн.

Говь-Алтай аймгийн Тайшир сумын нутагт 15 МВт-ын салхин цахилгаан станц байгуулах ажлын хэмжилтийг 2022 оны 6 дугаар сард эхлүүлсэн бөгөөд нийт 12 сарын турш үргэлжлэн хийгдэнэ.

Увс аймгийн Улаангом сумын 5 дугаар сургууль, Говь-Алтай аймгийн Алтай сумын эмнэлэг, Тамгын газар, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын сургууль зэрэг төрийн үйлчилгээний байгууллагын халаалтыг нарны коллектор, газрын хөрсний дулаанаар хангах төслийн ТЭЗҮ хийгдэж, худалдан авах ажиллагаа үргэлжилж байна.

13. Эгийн голын усан цахилгаан станцын төсөл

Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 375 дугаар тогтоолоор Монгол Улсын төвийн эрчим хүчний системийн тогтвортой ажиллагааг дээшлүүлэх, импортын эрчим хүчний хамаарлаас гарах зорилгоор Эгийн голын усан цахилгаан станцыг барьж, ашиглалтад оруулах арга хэмжээ авахаар шийдвэрлэсний дагуу Эрчим хүчний сайдын 2013 оны 171 дүгээр тушаалаар “Эгийн голын усан цахилгаан станц” төсөл хэрэгжүүлэх нэгжийг байгуулсан.

Засгийн газрын 2017 оны 42, 117 дугаар тогтоолыг үндэслэн Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын 2017 оны 132 дугаар тогтоолоор уг төслийн нэгж нь тусгай зориулалтын төрийн өмчит компани болон өөрчлөн байгуулагдсан.

Төслийн явц: Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дэх Сэлэнгэ мөрний сав газарт усан цахилгаан станц байгуулснаар Дэлхийн өвд бүртгэгдсэн Байгал нуурт нөлөөлөх тухай асуудлыг Оросын талаас Хятадын талд албан ёсоор хандсанаар ОХУ-тай ойлголцолд хүрэх хүртэл санхүүжилтийг олгох боломжгүй тухай Хятадын тал мэдэгдсэн. Ингэснээр БНХАУ-ын 1 тэрбум ам.долларын хөнгөлөлттэй зээлээс Эгийн голын усан цахилгаан станц төсөлд санхүүжилт олгох зээлийн тусгайлсан хэлэлцээрийг байгуулах ажил зогсонги байдалд орсон.

“ЭГУЦС” ХХК нь ЮНЕСКО-гийн Дэлхийн өвийн хорооны 39-42 дугаар чуулганаас гарсан шийдвэрийн дагуу Сэлэнгэ мөрөн, Байгал нуурын биологийн олон янз байдалд Эгийн голын усан цахилгаан станц төслийн үзүүлэх нөлөөллийн нэмэлт судалгааны ажлыг Франц Улсын БРЛи компани, Монгол Улсын “Престиж инженеринг” ХХК, “Санни трейд” ХХК-ийн түншлэлээр 2019-2022 онд гүйцэтгүүлсэн. Тус түншлэлээс судалгааны ажлын тайлангийн төслийг 2022 оны 11 дүгээр сарын 1-ний өдөр ирүүлсэн. Улмаар тайлангийн төслийг БОАЖЯ-ны ШУТЗ-ийн 2022 оны 11 дүгээр сарын 10-ны өдрийн хурлаар хэлэлцэж, судалгааны ажлыг дэмжсэн бөгөөд БОАЖЯ-ны Усны нөөцийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлэх шийдвэрийг гаргасан. ШУТЗ-ийн гишүүдийн өгсөн санал, зөвлөмж, шүүмжийг судалгааны ажлын тайланд тусгахаар ажиллаж байна.

Судалгааны ажлын эцсийн тайланг 2022 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн дотор хүлээн авахаар төлөвлөж байгаа бөгөөд БОАЖЯ, Гадаад харилцааны яам, ЮНЕСКО-гийн Монголын үндэсний комисстой хамтран ЮНЕСКО-гийн Дэлхийн өвийн төвд тайланг хүргүүлэх бэлтгэл хангахаар ажиллаж байна.

Усан цахилгаан станцын оргил ачааллын үеийн урсцын судалгаа, ялангуяа мөсний үзэгдлийг үргэлжлүүлэн судлах, тохируулгын далан, усан сангийн ТЭЗҮ-ийг боловсруулах, төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулах, уг ажлын хүрээнд байгаль орчны нөлөөлөх байдлын болон төлөв байдлын үнэлгээг 2023 онд тус тус хийхээр төлөвлөн ажиллаж байна.

Тулгамдаж буй асуудал:

1. Монгол Улсын Хөгжлийн банкнаас Эгийн голын усан цахилгаан станц төсөлд зориулан 2013-2018 онд олгосон зээл, зээлийн хүү болон нэмэгдүүлсэн хүүгийн төлбөр 2022 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдрийн байдлаар 16.0 сая ам.доллар буюу 53.4 тэрбум төгрөг болоод байна. Уг зээлийг төслийн хөрөнгө оруулалт шийдэгдсэн тохиолдолд төлөхөөр тооцсон боловч валютын ханш өдрөөс өдөрт нэмэгдэж, зээл, зээлийн хүү, нэмэгдүүлсэн хүү өссөөр байна.

2. Сэлэнгэ мөрөн, Байгал нуурын биологийн олон янз байдалд Эгийн голын усан цахилгаан станц төслийн үзүүлэх нөлөөллийн нэмэлт судалгааны ажлын тайланг Дэлхийн өвийн төвд хүргүүлж, 2023 онд зохион байгуулагдах Дэлхийн өвийн хорооны 45 дугаар чуулганаар хэлэлцүүлэн, Монгол Улсын эрх ашигт нийцсэн нааштай шийдвэр гаргуулахад дэмжлэг үзүүлэх шаардлагатай байна.

3. ЮНЕСКО-гийн Дэлхийн өвийн хорооны 38-44 дүгээр чуулганаас гарсан шийдвэрийн дагуу Монгол Улсын зүгээс бүс нутгийн байгаль орчны стратеги үнэлгээ, төслүүдийн байгаль орчны хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ, ОХУ-тай хамтарч бүс нутгийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээг хийх шаардлагатай байна. Эдгээр үнэлгээг хийгээгүй тохиолдолд Дэлхийн өвийн хорооноос гарах шийдвэр цаашид төслийг хэрэгжүүлэхэд сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй юм.

4. ОХУ-тай Сэлэнгэ мөрний сав газарт барих усны барилга байгууламжуудын асуудлаар тохиролцох.

Улаанбаатар хотод 2022 оны 9 дүгээр сарын 1-ний өдөр зохион байгуулагдсан “Хилийн усыг хамгаалах, ашиглах тухай” Монгол Улсын Засгийн газар, ОХУ-ын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх Бүрэн эрхт төлөөлөгчдийн ээлжит XVI зөвлөгөөн дээр ОХУ-ын Бүрэн эрхт төлөөлөгч ОХУ нь Монгол Улсын талаас Сэлэнгэ мөрөн дээр барихаар төлөвлөж буй усны барилга байгууламжуудын бүх төслийг зөвшөөрөхгүй гэдгээ мэдэгдсэн.

Иймд ОХУ-тай нэгдсэн ойлголцолд хүрэхийн тулд Сэлэнгэ мөрөн, Байгал нуурын сав газрын бүс нутгийн байгаль орчны стратеги үнэлгээ болон байгаль орчны үнэлгээг хамтарч хийх шаардлагатай байна.

5. ЭГУЦС төслийн нэгж, Франц Улсын Трактебел инженеринг Эс.Эй компанитай Захиалагч, зөвлөх үйлчилгээний гэрээ (төслийн ерөнхий зөвлөх)-г 2014 онд байгуулсан. Мөн төслийн хүрээнд хуучнаар Хөрөнгө оруулалтын газар, БНХАУ-ын “Чайна Гэжуба групп лимитэд компани”-тай 2015 оны 10 дугаар сард “Эгийн голын усан цахилгаан станц төслийн урьдчилсан шатны дэд бүтцийн ажил”-ын барих-шилжүүлэх /BT/ концессын гэрээг байгуулсан. Үүнтэй холбогдуулан төслийн үндсэн гэрээний хүрээнд уг ажилд техникийн хяналтын зөвлөх үйлчилгээний гэрээг Хөрөнгө оруулалтын газар, ЭГУЦС төслийн нэгж, Франц Улсын Трактебел инженеринг Эс.Эй компани хооронд 2015 оны 11 дүгээр сард байгуулсан. Концессын гэрээ болон Захиалагч, зөвлөх үйлчилгээний гэрээг дүгнэж хаагаагүйгээс үүдэн хийсэн ажлын гүйцэтгэлд төлөх төлбөрийн асуудал шийдвэрлэгдээгүй байна.

---oOo---